

crkva u svijetu

EKUMENIZAM

RAZGOVORI U MALINESU

Jerko Barišić

»Kroz četiri stoljeća anglikanci i rimokatolici nisu znali nego za svoje međusobne antagonizme i razdore; sad se po prvi put sastaju da bi se uspjeli bolje razumjeti, da bi raspršili dvosmislenosti koje ih drže udaljene jedne od drugih, da bi se približili cilju toliko od svih željenom: jedinstvu.«

Dr. Armitage Robinson

U listopadu se prošle godine napunilo 50 godina od kada su završeni anglikansko-katolički Razgovori u Malinesu.* Red je stoga da se prigodom ove obljetnice osvrnemo malko na taj krupni događaj u povijesti ekumenskog pokreta. Zato ćemo u ovom članku prikazati najprije kronologiju Razgovora, zatim analizirati najvažnije teme, te konačno iz ove povijesne udaljenosti valorizirati ih, pokušati dati meritorni sud o njima.

Razgovori u Malinesu¹ vuku svoj najdublji korijen iz slučajnog susreta francuskog lazariste oca Fernanda Portala² i engleskog državnika Lorda Halifaxa³ u Funchalu na otoku Madeiri 1889. godine. Iz tog naime su-

* Članak je napisan u povodu 50. obljetnice Razgovora; no zbog obilne suradnje nismo ga mogli objaviti prije (Uredništvo).

¹ Francuski Malines, flamanski Mechelen — glasoviti stari belgijski gradić dvadesetak km sjeveroistočno od Bruxellesa, sijelo biskupije, na čijem se području nalazi i Bruxelles, a koja se od 1962. naziva Malines-Bruxelles.

² Uzoran redovnik, odgojitelj, profesor. Lord Halifax ga je oduševio za ekumenzam. U svoje vrijeme bio je najbolji poznavalac anglikanizma. Na ekumenskom polju radio je i teoretski i praktično. Neshvaćen, mnogo je trpio. Naziva se pretečom i ocem katoličkog ekumenizma.

³ Pravo ime Charles Lindley Wood (1839—1934). Političar, oduševljeni ekumenist. Životni cilj: ujedinjenje sveg kršćanstva u prvom redu Katoličke i Anglikanske crkve. »Junak i vitez lutalac kršćanske nade.« Predsjednik English Church Union. »Laik u službi Crkve (Maurice Villain, *Introduction à l'œcuménisme*, Casterman, 1964, str. 261). »Izvanredan čovjek, najotvoreniji i najpobožniji laik kojega sam ikada upoznao« (Jean Guilton, *Što vjerujem*, HKD sv. Cirila i Metoda, Zagreb 1972, str. 49).

sreta nastalo je duhovno i sveto prijateljstvo dviju velikih duša koje će oni staviti u službu jedinstva Crkve. Poslije Apela za sjedinjenje Crkava⁴ što su ga izdali anglikanski biskupi sa Lambeth-konferencije 8. VIII 1920. pošao je Lord Halifax na put po kontinentu. Opet se je sastao sa Portalom. Ova dva apostola jedinstva naći će u kardinalu Désiréu Mercieru, nadbiskupu Malinesa,⁵ srce koje je kucalo u unisonu s njihovim. Predstavili su se kardinalu 19. X. 1921. Tada je Lord Halifax zamolio Merciera da bi organizirao razgovore između predstavnika Anglikanske i Katoličke crkve u vidu mogućeg sjedinjenja.⁶ Kardinal je prihvatio.⁷

KRONOLOGIJA RAZGOVORA

Prva konferencija (6.—8. prosinca 1921.)

Na konferenciji su sudjelovali s anglikanske strane Lord Halifax, liturgijski povjesničar biskup Frere i dekan Robinson, stručnjak u patristici, jedan od najučenijih crkvenih ljudi svoga vremena. S katoličke su strane bili kardinal Mercier, njegov generalni vikar van Roey, poslije i sam nadbiskup Malinesa i kardinal i otac Portal.

Na toj se prvoj konferenciji raspravljalo o anglikanskoj predstavi Crkve. Prvi je nastupio Lord Halifax. Izvjestio je najprije o Apelu Lambeth-konferencije, zatim o jednom svome spomen-spisu koji je već bio podijeljen prisutnima. Zatim je kardinal Mercier počeo čitanjem tog Lordova spisa o glavnim točkama neslaganja među dvjema Crkvama. I tako su započele diskusije: o vidljivoj i nevidljivoj Crkvi, o potrebi krštenja za postajanje članom Crkve, o Tridentinskom saboru i 39 članka Prayer Booka, o Vatikanskom saboru i njegovom ekumenicitetu, sve do uvjeta koji se traže da jedna istina u Katoličkoj crkvi postane člankom vjere. Poslije podne kardinal je završio čitanje Halifaxova podneska. Tada se ponovno diskutiralo o svakom članku. Davala su se tumačenja o krštenju, krizmi, euharistiji, misnoj žrtvi, pričesti pod obje prilike, o dogmama, jurisdikciji biskupa, slobodi crkava dosadašnjoj i možda budućoj te o bolesničkom pomazanju i ispovijedi.

Slijedećeg dana rasprava se vodila o Apelu Lambeth-konferencije, što ga je također čitao kardinal. Bila je to prigoda da se zapodjene rasprava o Sv. pismu kao normi vjere te o papinstvu. Dr. Frere je dopustio nužnost jednog poglavara, pape kao središta crkvenog jedinstva, ali samo jure ecclesiastico. U osmom paragrafu spomenutog Apela kaže se, da su anglikanski biskupi skupa sa svojim klerom voljni i reordinirati se po rim-

⁴ Appeal to All Christian People.

⁵ Filozof, profesor, pisac, kardinal i primas Belgije (1851—1926). Bio je srdačno odgovorio na Lambethski apel i tako na neki način Lordu Halifaxu otvorio vrata da pokuša svoj veliki ekumenski pothvat.

⁶ »U dobi od dvadesetak godina ja sam bio neka vrst tekliča između Lorda Halifaxa, Kardinala Merciera i abbé Portala za vrijeme Malineskih razgovora« (Jean Guittou, nav. dj., str 49).

⁷ Sjećajući se toga, napisat će kasnije kardinal: »Ni za što na svijetu ne bih želio dati povod nekome od naše odijeljene braće da rekne da je s pouzdanjem zakucao na vrata rimokatoličkog biskupa a da mu je taj odbio da otvori.« (*Collectanea Mechlinensia* 52 (1967): *The Commemoration of the Malines Conversations 1926—1966*, str. 47.

skom obredu ako bi to moglo poslužiti ostvarenju sjedinjenja s Rimom »u koliko bi s druge strane već bile dostignute granice ugovora na zadovoljavajući način.«⁸ U vezi toga Mercier je pomislio neko »uvjetno ređenje« ili neku »vrst dodatka« podijeljenog po Katoličkoj crkvi.

Zadnja sjednica prve konferencije održana je 8. prosinca; kardinal je tada govorio o nužnoj diskreciji koja obavezuje sve sudionike ovih Razgovora.

Druga konferencija (14.—15. ožujka 1923.)

Sudjeluju iste osobe kao i na prvoj konferenciji. No sada su obje strane imale nekakvo odobrenje svojih vrhovnih vlasti. Naime kardinal Mercier je primio pismo državnog tajnika kardinala Gasparrija od 25. studenoga 1922. u kojem stoji: »Sveta Stolica odobrava i potiče vaše razgovore.«⁹ Također su i anglikanski sudionici dobili od kenterberijskog nadbiskupa Davidsona pristanak, ne ovlaštenje. Zato je kardinal Mercier mogao otvoriti drugi sastanak ovim riječima: »Ovog puta ne samo mi rimokatolici imamo pismeno osiguranje da nas Sv. Otac odobrava, potiče, blagoslivlje, nego također znamo da i tri naša anglikanska subrata dolaze ovdje s pristankom nadbiskupâ Canterburyja i Yorka, koji, pošto su konzultirali engleske biskupe pod njihovom jurisdikcijom, šalju ih u Malines u svoje ime.«¹⁰

Na drugoj konferenciji diskutiralo se o praktičnom aspektu mogućeg ujedinjenja. I anglikanci su i katolici ovaj put spremili predstavku. Kardinal je prihvatio da se uzmu kao baza raspravljanja.

Pretresalo se o razlici Crkve Engleske u početku 16. st. u odnosu s tadašnjom Anglikanskom crkvom, te o stajalištu koje bi engleska katolička hijerarhija morala zauzeti u slučaju sjedinjenja Anglikanske crkve s Rimom. Spomenuto je kao privremeno rješenje: postojanje dviju paralelnih hijerarhija. Anglikanci su pokrenuli i pitanje posebnog patrijarhata s vlastitim obredom i stariim narodnim običajima. Raspravljalo se konačno o problemu jurisdikcije i svetih redova.

Treća konferencija (7.—8. studenoga 1923.)

Za ovu su konferenciju obje ekipe pojačane s dva nova člana. Anglikansku stranu povećali su učeni biskup Gore, plodan pisac, inače antipapist, i upravitelj Keble Collegea Kidd, ekspert u patristici; dok će se Mercieru, van Roeyu i Portalu pridružiti msgr. Batiffol, stručnjak u patristici, te opat Hemmer, iskusni povjesničar i ekleziolog.

Na trećoj se konferenciji raspravljalo o papinskom primatu. Najprije je Robinson pročitao svoj izvještaj *Položaj sv. Petra u prvoj Crkvi prema svjedočanstvu Novoga Zavjeta*. O nekim točkama referata razvila se živa diskusija. Anglikanci Petru pridaju neki »primat (leadership) među drugim apostolima«, a katolici pravi »primat univerzalne jurisdikcije«. Da-

⁸ Italo Volpi, *Il dramma dei fratelli separati dinanzi al concilio vaticano II*, Edizioni pro civitate christiana, Assisi, 1960, str. 343.

⁹ J. G. Lockhart, *Charles Lindley, Viscount Halifax*, sv. II, str. 283.

¹⁰ Italo Volpi, navedeno djelo, str. 344.

kle slaganje u primatu, razilaženje u jurisdikciji. Nakon toga Kidd je pročitao svoj prvi spis *Upotreba tekstova koji se odnose na Sv. Petra do 461. godine*. Tu se problem promatra sa stajališta tradicije. Kiddu je odgovorio Batiffol. Poslije podne Kidd je nastupio s drugim sastavkom *Do koje točke je u Engleskoj za vrijeme reforme bio odbačen auktoritet pape*. Replicirao mu je Hemmer. Na koncu su se svi složili da su ovim novim raspravama, uza sve otkrivene duboke razlike, postignuti i daljnji uspjesi, te zato treba još produbiti nauku koja se odnosi na revindikacije rimskih biskupa.

Četvrta konferencija (19.—20. svibnja 1925.)

S obje strane učestvuju isti koji su bili i na trećoj konferenciji. Ova skupština poprimila je malo veći značaj negoli prethodne. Naime, u konzistorijalnoj alokuciji 24. III. 1924. Sveti Otac je na poseban način izrazio svoju simpatiju za ovaj novi napor u korist sjedinjenja Crkava.

Tema raspravljanja četvrte konferencije bila je: odnos pape i biskupa. A temeljila se na radovima van Roeya *Episkopat i papinstvo sa teološkog gledišta* te Hemmera *Odnosi između pape i biskupa promatrani pod povijesnim vidom*.

Drugog dana konferencije Mercier je pročitao famozni spis svog teološkog savjetnika dom Beauđuina¹¹ *Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana*¹² — »peroracija u korist neke vrste anglikanskog unijatizma koja završava s patrijarhatom snabdjevenim znatnom autonomijom sa sjedištem u Canterburyju«. ¹³ U prikazu autor razvija, po svom mišljenju, idealnu formulu za pomirenje anglikanaca i katolika. No pošto je to privatno stajalište jednog teologa, nije se o njemu diskutiralo. Posljednja rasprava vodila se na bazi spisa biskupa Gore *Jedinstvo u različitosti*. Tu se postavlja razlika između temeljnih dogmi i onih koje takve nisu (nove rimske dogme). Samo tako, kaže se, moguće je sjedinjenje — slijediti vjeru prvih sabora. Batiffol je u izvještaju pod naslovom *Odgovor na memorandum dra Gore* tvrdio da je takva distinkcija među pravim dogmama nemoguća. Iznio je teoriju o razvoju dogmi, no nije uviđao nesavršeni i djelomični karakter dogmatskih formulacija.

Peta konferencija (11.—12. listopada 1926.)

Dne 23. siječnja 1926. umro je kardinal Mercier.¹⁴ Slijedio ga je otac Portal 19. lipnja iste godine. Tako su na petoj, posljednjoj konferenciji

●

¹¹ Dom Lambert Beauđuin (1873—1960), belgijanski benediktinac, velika je figura suvremene Crkve. Radi na liturgijskom, redovničkom i ekumenskom polju. Osnivač liturgijskog pokreta. G. 1925. u Amay-sur-Meuse utemeljio Samostan sjedinjenja koji je 1939. premješten u Chevetogne. »Točno je staviti dom Beauđuina među prve vjerske genije našega stoljeća« (Maurice Villain, nav. dj., str. 264).

¹² *The Church of England United, not Absorbed — L'Église anglicane unie, non absorbée*.

¹³ R. Rouse - S. C. Neill, *Storia del movimento ecumenico dal 1517 al 1948*, il Mulino, Bologna, 1973, članak: Henry Renaud Turner Brandreth, *I tentativi di riavvicinamento reciproco delle Chiese*, str. 166.

¹⁴ Njegovoj je smrti prisustvovao i Lord Halifax. Umirući kardinal skinuo je s prsta svoj biskupski prsten i poklonio mu ga za uspomenu. U oporuci

Razgovora u Malinesu bili od katolika van Roey, Batiffol i Hemmer. Od anglikanaca također su nedostajali Robinson i Gore. Prema tome njihov zadnji sastav glasio je: Lord Halifax, Kidd i Frere. Predsjedao je novi nadbiskup Malinesa van Roey.

U katoličkom tisku međutim bilo je dubokog razilaženja u vrednovanju Malineskih razgovora. A i anglikanski biskupi pokazivali su nepovjerenje prema njima. Sve je to bilo razlogom da se od početka pete konferencije stjecao dojam »događaja u likvidaciji«. Svi su naime sudjelovatelji shvaćali da je to konac pokušaja. Zato je posljednja konferencija kao cilj imala sumirati točke koje su postavljene u diskusijama između katolika i anglikanaca od 1921. do 1926. te redigirati tekst u kojem bi se sažeo rezultat; drugim riječima izraditi Memorandume i Raport.¹⁵

Tako su završeni Razgovori što su ih u vidu sjedinjenja vodili anglikanci i katolici od 1921. do 1926. Svi su sastanci održani u salonu nadbiskupske palače u Malinesu. Konferencija je ukupno bilo pet. Sada su u Rimu smatrali da je korisnije suspendirati ih. U siječnju 1928. izlazi enciklika Pija XI. *Mortalium animos* »u kojoj se, premda se izričito ne spominju, osuđuju Razgovori u Malinesu.«¹⁶ A dva mjeseca poslije *L'Osservatore Romano* je obavijestio da drugih razgovora više neće biti.

ANALIZA RAZGOVORA

Problem o kojem se najviše raspravljalo u Malinesu svakako je primat. Na njemu je došlo do otcjepljenja Anglikanske crkve od Katoličke. Tu jednako mora doći i do sjedinjenja. Razgovori predstavljaju znatan napor učinjen s obje strane da bi se precizirala međusobna stajališta i rasvijetlile činjenice tog problema. Katolici su u svojim referatima iznijeli poznatu nauku svoje Crkve o položaju, vlasti i moći Svete Stolice, to jest primatu jurisdikcije. S anglikanske strane osvrnimo se samo na zanimljivi referat Robinsona o položaju sv. Petra u prvoj Crkvi, što ga je održao na trećoj konferenciji. Tu on kaže i ovo: »Slažući se s onim, što ja smatram da je izvor Anglikanske crkve, ne mogu prihvatiti kao definitivno jedno tumačenje Sv. pisma, koje ne vodi računa o onom što su dali prvi Oci ili o providnosnom vladanju Crkve, kako je otkrila povijest. Riječi 'ti si Petar i na toj stijeni sagradit ću svoju Crkvu' opsjele su duh kršćanstva i bile su, barem djelomično, uzrok istaknute vlasti Rimske crkve kroz stoljeća.«¹⁷ Te riječi ostavljaju otvorena vrata daljnim određenjima. Ali one sadrže i jednu vrlo plodnu ideju: shvaćati Sv. pismo u svjetlu povijesti. Ako se naime prihvati da je vlast pape, kako je danas afirmirana i ostvarena u Katoličkoj crkvi, rezultat djelo-

je napisao Mercier: »Da bismo se združili, potrebno je ljubiti se, da bismo se ljubili, treba se poznavati, da bismo se upoznali, treba ići u susret jedan drugome.« (Battista Mondin, *L'Ecumenismo nella Chiesa Cattolica prima, durante e dopo il Concilio*, Herder, Roma, 1966, str. 25).

¹⁵ Dokumenti Razgovora objavljeni su vrlo rano: *Les conversations de Malines 1921—1925*, London 1926; Lord Halifax, *The Conversations at Malines 1921—1925, Original Documents*, London 1930.

¹⁶ R. Rouse - S. C. Neill, nav. dj. i nav. članak, str. 167.

¹⁷ Italo Volpi, nav. dj., str. 350.

vanja Providnosti, zar se onda jednako ne mora zaključiti, da je takav rezultat bio Kristu poznat, da ga je On upravo htio i označio spomenutim riječima? Krist je naime uspostavio ono što će kasnije ostvariti svojom Providnošću. Pa zar nije povijest svjedokom da je baš radi toga nezabludivog Pastira u Katoličkoj crkvi trajno sačuvano jedinstvo vjere uza sve protivne ljudske tendencije za razliku od Istočnih crkava, a pogotovo protestanata? Radi svega toga kaže se u završnom katoličkom spisu, da nije isključena svaka mogućnost sporazuma, jer anglikanci »su se izražavali u terminima koji, premda ne govore sve ono što misle i vjeruju katolici, čini se opravdavaju mnogo nade.«¹⁸ Ti su termini: duhovna odgovornost, duhovna moć vodstva, opće nadzorništvo, briga za dobro opće Crkve i slično. Izvještaj ovako zaključuje: »Ono što prosijava iz takvih izraza jest osjećaj visoke zadaće kakva je papina, te da se primatu časti za njega pridodaje primat odgovornosti.«¹⁹ U ovom temeljnom pitanju primata dobiva se dojam kao da su katolički teolozi pred anglikance htjeli postaviti problem, upoznati njihove reakcije i granice njegova prihvaćanja te ga ostaviti i dalje otvorenim. Portal i Beauduin su željeli da se u tu svrhu osnuje jedna mješovita komisija koja bi putem dopisivanja nastavila rad iz Malinesa. Uza sve to, diskusije o papinstvu pokazale su duboke dogmatske razlike između dviju Crkava. Delegacije su došle do takvih poteškoća, koje su im se činile nesa- vladivim.

U uskoj je vezi s primatom i drugi važan problem pretresan u Malinesu. To je pitanje episkopata i njegovog odnosa prema primatu. Izdizanjem biskupske službe, priznavanjem originalnog karaktera mjesnih Crkava i njihovom valorizacijom u krilu opće Crkve, Mercier i Portal su nastupili kao proroci, kao prethodnici Drugog vatikanskog. To se praktično pokazalo osobito pri raspravljanju o načinu eventualnog ujedinjenja dviju Crkava. Dapače, dan je i jedan konkretan nacrt, točnije prijedlog sjedinjenja Anglikanske i Katoličke crkve. Sastoji se u formuli sugeriranoj od dom Beauduina »Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana«. Anglikanci su već na drugoj konferenciji pokrenuli pitanje posebnog patrijarhata. Nezadovoljan dotadašnjim raspravljanjima kardinal je zamolio Beauduina da pripremi referat u vezi s tim. S referatom je Mercier bio oduševljen, preuzeo je svu odgovornost za spis i pročitao ga na četvrtoj konferenciji. Prijedlog počiva na razlozima koji se lako mogu svesti na slijedeći silogizam. Kenterberijski je primas, od vremena pape Grgura Velikoga do Cranmera, uživao primacijalne ovlasti nad cijelom Crkvom Engleske. Nije naime protivno božanskoj konstituciji Crkve da neke odlične stolice imaju izvanredne moći (kao i danas sjedinjeni istočni patrijarhati). Prema tome ne protivi se hipoteza priznanja kenterberijskog patrijarhata, opskrbljenog ovlastima, koje su bile rezervirane papi prije shizme.²⁰ »Beauduin je tvrdio, da je pallium dan Augustinu učinio ovoga sličnim istočnim patrijarsima s vlašću nad svim engleskim biskupima prošlim i budućim. Dakle, Anglikanska bi zajednica

¹⁸ Italo Volpi, nav. dj., str. 349.

¹⁹ Italo Volpi, nav. dj., str. 349.

²⁰ Prema Antonio M. Javierre, *Promozione conciliare del dialogo ecumenico*, Elle Di Ci, Torino, 1966, str. 40.

mogla biti sjedinjena, ne apsorbirana kao i unijatske Crkve.«²¹ Projekt »Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana« kritiziran je doista kao nerealan i bez povijesne podloge. No uza sve to uzbudio je duhove te izazvao različite reakcije. On je i dokaz da katolički unionizam nije tako statičan i krut, on se ne zadovoljava s tim da samo cijeni individualne vrijednosti rastavljene braće, nego nastoji da sačuva i njihove institucionalne strukture.²² »Spis Dom Lamberta — piše Charles Moeller — bio je možda preuranjen, podesan da se krivo shvati, nezgodan u okviru osjetljivosti koje su razumljive u toj epohi. Ali njegova formula ne ostaje manje frapantna. Ona već usmjeruje u smislu zakonitog pluraliteta — duhovnosti, liturgije, kanonskog prava i teologije — u krilu temeljnog jedinstva iste vjere.« (*Unité des chrétiens*, 23/76).

Osvrnimo se i na referat što ga je održao dr. Gore *Jedinstvo u različitosti*. Ovaj izvještaj je dosta negativan i obeshrabrujući. Bivši oksfordski biskup najprije kaže, da nema ni najmanje želje podvrgnuti se kao osoba rimskom auktoritetu kao i to da je njegov pojam korporativnog sjedinjenja zacijelo neprihvatljiv od Crkve. Gore bi nadalje htio da se smatra kao dovoljno za ujedinjenje u vjeri vjerovanje u dogme koje su se uvijek, barem u bitnosti, držale u Crkvi, a da ne bude obavezno pristati na sve dogme što ih naučava Katolička crkva kao vjerske istine. No i kod njega ostaju odškrinuta vrata za mogućnost susreta. Gore naime razlikuje temeljnu doktrinu, koju smatra obaveznom, i onu ostalu. Priznaje da neki nauk može biti temeljan, a ipak biti prihvaćen samo na implicitan način. Dovoljno je, kaže on, da je u takvoj uključenosti taj nauk sadržan »u biti«. A to je u stvari doktrinarni razvoj koji se vrši u Katoličkoj crkvi. Ne treba zato praviti razliku između temeljnih istina i drugih. Dakle, spor između Gorea i katolika bio bi ne toliko o načelu koliko o njegovoj primjeni.

Promotrimo malo i zaključne tekstove izrađene na posljednjoj konferenciji. Iz njih proizlazi da su se »katolici i anglikanci sporazumjeli u slijedećim točkama: Isus Krist je ustanovio samo jednu pravu Crkvu, njegova je volja da svi vjernici žive sjedinjeni među sobom u jednom društvu čije je jedinstvo, kao i kontinuitet, vidljivo i osjetno, dužnost sviju je surađivati da se sačuva to jedinstvo, koje mora biti jedna zajednička vjera.«²³ Nadalje postignut je sporazum i o nauci definiranoj na prvim ekumenskim saborima te o člancima raznih simbola: apostolskog, nicejskog, sv. Atanazija. Anglikanci priznaju i tradiciju. Crkva je jedina kompetentna tumačiti Sveto pismo. A 39 Članaka ne predstavlja nesavladivu zapreku sporazumu dviju Crkava. Također su se dvije delegacije složile i u tome da hijerarhija mora direktno dolaziti od apostola neprekinutim slijedom biskupa, papa teoretski ne može ukinuti episkopat niti ga faktično anulirati. Što se pak tiče pape, razlike vjerovanja i mišljenja su veće i teže svedive, ali ipak ne tako radikalne da bi ubuduće isključivale svaku mogućnost ponovnog preuzimanja pitanja u pretres

²¹ Edward Echlin, *Unity Without Absorption*, u *Journal of Ecumenical Studies*, volume IX, winter 1972, Number 1, str. 60.

²² Prema Antonio M. Javierre, nav. dj., str. 41—42.

²³ Italo Volpi, nav. dj., str. 347.

s novim elementima za diskusiju i s dobrom nadom da će oni olakšati sporazum. Na dogmatskom polju katolici doista nisu pružili nikakvu nadu eventualnih koncesija u slučaju ujedinjenja, dok su ih obilno pružili na disciplinskom polju. S obje je strane dan dojam da bi, kad bi se postigao doktrinarni sporazum, tim lakši bio i disciplinski.

SUD O RAZGOVORIMA

Jasno je, da je teško dati potpun i točan sud o Razgovorima u Malinesu. U svoje su vrijeme Razgovori bili predmet oprečnih mišljenja. Danas ih se općenito pozitivno vrednuje, ne prešućujući njihove nedostatke. Henry Renaud Turner Brandreth na primjer misli, da danas, bilo s anglikanske bilo s katoličke strane, postoji uvjerenje da se ne bi isplatio ponoviti pokušaj. Ali to ne znači da se moraju ocijeniti kao promašaj, ako ni za što drugo, barem zato što je duh Malinesa karakterizirao mnoge druge susrete Katoličke crkve s drugim Crkvama. Malines je bio luč, zaključuje Renaud, čije se svjetlo povećalo više nego umanjilo.²⁴ Villain pak zamjera Razgovorima jednostranost. »Osim toga, kaže on, njihova se perspektiva nije točno poklapala s perspektivom ekumenskog problema. U Malinesu se raspravljalo o mogućnostima korporativnog ujedinjenja Anglikanske crkve s Rimskom crkvom, dok mi danas mislimo na sazrijevanje svih kršćanskih konfesija, uključivši tu i Katoličku crkvu, u vidu pomirenja na dugi rok.«²⁵ To je točno. Ali za ono vrijeme drukčije se ne može ni tražiti. Ekumenski se pokret onda još nije bio dovoljno razvio i proširio. Katolička crkva nije u nj uopće bila stupila osim preko pojedinih entuzijasta koji su radili na svoju ruku i više tajno. A kad se i radilo sa znanjem Vatikana, sve je trebalo ostati sakriveno od katoličke javnosti još nepripravljene na tako nešto.

Tako su i Malineski razgovori bili s jedne strane privatni susreti pojedinih osoba bez službenog mandata, s druge su pak imali i neki službeni karakter. Naime, Mercier je tražio i dobio pozitivan odgovor od kardinala Gasparrija, dok je Lordu Halifaxu to isto dao nadbiskup Davidson. Rim se izvana razborito držao na rubu ovog događaja, u stvari pokusa. Mnogima se činilo da ga prati sa strane bez ikakvog oduševljenja. Tako je stvarno sav teret i odgovornost praktično nosio Mercier. S anglikanske strane prihvatanje Razgovora predstavljalo je njihovo ponovno otvaranje prema Katoličkoj crkvi, pošto su bili duboko pogođeni odlukom Lava XIII. o ništavnosti njihovih ređenja 1896. Zato se nije čuditi da su anglikanski biskupi bili lošije disponirani od svog primasa.

Iz dokumenata Razgovora vidi se i osjeća sva njihova težina, ali u isto vrijeme i puno dobre volje svih sudionika da bi tako Razgovori donijeli što više ploda. Poteškoće su bile mnogostruke. U četiri stoljeća rastave puno ih se nagomilalo. Kroz to vrijeme duhovi su se otuđili, predrasude produbile, trvenja izoštrila, teologije udaljile, a nastali su novi običaji, novi putovi. Težina prošlosti poput more pritiskala je Razgovore. S druge strane zajednička molitva tijekom sastanaka, svet život

●

²⁴ Prema R. Rouse - S. C. Neill, nav. dj. i nav. članak, str. 167—8.

²⁵ Maurice Villain, *Introduction à l'œcuménisme*, Casterman, 1964, str. 263.

sudionika, atmosfera iskrenog prijateljstva, bratska srdačnost, duboki osjećaj međusobnog poštovanja i povjerenja — ovijali su Razgovore.

Cilj Razgovora u Malinesu označio je već kardinal Mercier 1925. u jednom govoru u Bruxellesu ovim riječima: »Uklanjati svom svojom snagom smetnje koje sprečavaju ujedinjenje: eto cilja za koji radimo; što se pak tiče sjedinjenja samog, ono će biti djelo milosti, kada ga bude htjela božanska Providnost.«²⁶ Još preciznije, ali možda previše »katolički«, izrazio se Batiffol u jednom memorandumu 1923. gdje kaže: »Nipošto nije čas misliti na pomirenje Anglikanske crkve: bilo bi to utopiistički. Ali možemo se približiti anglokatoličkom pokretu, poticati ga i pribaviti mu svjetla te možda mu pomoći da se odvoji od politike i modernističkih elemenata koji postoje u anglikanizmu. Ovo je perspektiva prema kojoj moramo upraviti našu akciju: razgovori, bez postavljanja nekog neposrednog cilja, ali koji mogu pomoći anglokatoličko mišljenje da napreduje u katoličkom pravcu.«²⁷ Suvremeni stručnjak Gill piše kratko, da su Malineski razgovori imali za cilj »raspršiti predrasude, ispraviti nesuglasice te ukloniti zapreke ujedinjenju.«²⁸

Što se postiglo Razgovorima u Malinesu? Općenito, znatno su pomaknute granice prema konačnom cilju ekumenizma barem između Anglikanske i Katoličke crkve. Ubrzan je tako dolazak vremena čije plodove osjećamo. Razgovori su približili srca, pokazali put, otkrili metodu kako će se stignuti do sporazuma. Dakle, pospješili su hod i primaknuli konačnom ujedinjenju. »U svakom slučaju, Malineski razgovori u pokretu konvergencije Anglikanske i Katoličke crkve čine etapu koja je osvijetlila put i možda ga skratila.«²⁹ Konkretno, u nauči potpuni sporazum nije postignut, ali on ne izgleda neostvariv za one koji misle kao sudionici Razgovora. Naime, u mnogim spornim stvarima došlo je do sporazuma. U drugim barem se konstatiralo dokle se slažemo. Negdje se vidjelo da nije ni bilo razlike. Neke su zapreke potpuno uklonjene. Pojedini problemi su razjašnjeni. Dakle, sudionici Malineskih razgovora našli su u mnogim pitanjima teološku identičnost, dok su u drugima, kao papinu primatu, naišli na poteškoće preko kojih tada nisu mogli prijeći. Što se tiče disciplinskih i liturgijskih pitanja, ona će se lakše riješiti. A običaji, koji ne ruše čistoću nauke, mogli bi se sačuvati.

Spomenimo sada još samo neke pozitivne posljedice: Kršćanske Crkve se sve više angažiraju u ekumenizmu. To pogotovo vrijedi za Katoličku crkvu, koja će i službeno pristupiti ekumenskom pokretu. Sigurno je da su svemu tome doprinijeli i Razgovori. Nadalje, Katolička crkva sada i službeno dozvoljava posebne običaje, obrede, disciplinu, pa i teološki pluralizam.³⁰ Također se priznaje i »red ili hijerarhija istina katoličke nauke«.³¹ S papinstva se skida lažni nanos stoljeća. Kolegij biskupa

²⁶ Italo Volpi, nav. dj., str. 342.

²⁷ Bivort de la Saudée, *Documents sur le problème de l'union anglo-romaine (1921—27)*, Paris, 1949, str. 81.

²⁸ *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder, 1962, str. 222.

²⁹ Italo Volpi, nav. dj., str. 353.

³⁰ Usporedi *Dekret o ekumenizmu*, br. 14, 16, 17.

³¹ *Dekret o ekumenizmu*, br. 11.

dobiva veću važnost i ulogu. Mjesne Crkve rastu. Crkva se internacionalizira i decentralizira. A sve su to teme o kojima se raspravljalo u Malinesu.

Zašto su Razgovori prekinuti? Zašto ih je Rim suspendirao? — Razgovori su znamo, bili privatnog karaktera. Članovi delegacija mogli su govoriti samo u vlastito ime. Čini se da su došli do krajnjih granica svojih mogućnosti. Trebalo je prijeći na službene kontakte Crkava. No za to još nije bilo pogodno vrijeme. Obustavi je svakako pridonijela i smrt katoličkih predvodnika Merciera i Portala. Jedan od razloga bila je nadalje objava za ono vrijeme presmionog referata *Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana*. Osim toga i katolička hijerarhija Engleske bila je protiv Razgovora, bojeći se da bi to moglo usporiti brojne individualne prijelaze. A ni anglikanska hijerarhija nije bila naročito oduševljena. I među njima je bilo protivnih. Zatim, Englezi su općenito s negodovanjem gledali na miješanje Belgijanaca u njihove poslove. I konačno rimska diplomacija je pazila da prisni odnosi s anglikancima ne bi išli na štetu tada uspostavljenih dobrih odnosa s pravoslavicima koji su mnogo obećavali. Od kurijalnih kardinala Razgovorima su se najviše protivili Merry del Val i Gasquet. Svakako, Malineski razgovori »naišli su na mnoge poteškoće kod odgovornih jedne i druge strane, zbog čega su morali biti obustavljeni.«³²

Svaki veliki pothvat traži svoje žrtve. Tako i Razgovori u Malinesu. Najtragičnija njihova figura svakako je dom Beauduin. Vidjeli smo, da je jedan od razloga obustave Razgovora bilo objavljivanje njegova referata *Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana*. Vodopivec da pače misli da je to i glavni razlog suspenzije. On piše: »Razgovori su se morali prekinuti nakon izvještaja L. Beauduina o 'sjedinjenoj ali ne apsorbiranoj Anglikanskoj crkvi', koji je izazvao niz oštrih kritika i prouzročio brodomom razgovora.«³³ Prema dogovoru je taj referat morao ostati anoniman i privatn. Na žalost poslije smrti Merciera Lord Halifax ga je nerazborito objavio skupa s drugim dokumentima Razgovora. A onda je Mercierov nasljednik van Roey otkrio Beauduina kao autora tog spisa.³⁴ Beauduin je 1931. povučen u svoju zajednicu. A u svoj samostan sjedinjenja u Chevetogneau vratio se tek 1951. kao starac od 78 godina. Vjernost duhu kojim odiše članak stajala je Beauduina tolikih žrtava i žalosnog progonstva. No on se svemu mirno pokorio, te strpljivo podnosio potpuno predan u Božju Providnost.

Razgovore u Malinesu ne možemo istrgnuti iz njihova organskog konteksta — silnog zamaha za sjedinjenjem koji je nastao kod anglikanaca početkom 19. stoljeća, a izražen je oksfordskim pokretom, anglokatolicizmom, brojnim prelascima u Katoličku crkvu, što kulminira u Lambethskom apelu. »S Malinesom se zaključuje otprilike jedno stoljeće pokušaja da se privedu u djelo ekumenski ideali oksfordskog pokreta.«³⁵

³² Olivo Bolzon, *Il dialogo ecumenico*, Editrice Trevigiana, Treviso, 1966, str. 81.

³³ Janez Vodopivec, *Ekumenizam je ipak počeo*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1968, str. 68.

³⁴ Edward Echlin, nav. članak, str. 60.

³⁵ R. Rouse - S. C. Neill, nav. dj. i nav. članak, str. 168.

Malineski razgovori su krajni domet i najljepši plod toga gibanja koje će se nastaviti i poslije, osobito s II. vaticanskom saborom, u sve tješnjem i prisnijem odnosu dviju Crkava. Slično kaže i Brunello: »S Malineskim se razgovorima završava gotovo jedno stoljeće pokušaja započetih u Engleskoj s ekumenskim pokretom Oxforda i otvara novo ovo naše u kojem se dijalog može nastaviti od točke na kojoj je bio ostao prekinut te se lakše uputiti do zaključenja.«³⁶ Sve u svemu, Razgovori u Malinesu su, kako stoji u jednom pismu kardinala Merciera kenterberijskom nadbiskupu Davidsonu, ne samo približili srca nego i pospjegli sporazum u važnim točkama. »Njihova smo istinskog značenja svjesni jedva danas: J. Guilton ih je okvalificirao kao 'dijalog preteča'. Bili su djelo velikih i izvanrednih ličnosti što ih je Providnost, neistraživim putovima, povela jednu prema drugoj.«³⁷ Doista, bio je to »hrabar pokušaj tih pionira u traženju putova Gospodinovih radi zbliženja Rimokatoličke i Engleske Crkve.«³⁸

●
³⁶ Aristide Brunello, *Dizionario Ecumenico*, str. 495.

³⁷ Janez Vodopivec, nav. dj., str. 67.

³⁸ *Collectanea Mechlinensia* 52 (1967), *The Commemoration of the Malines Conversations 1926—1966*, str. 13.